

DOI:10.26565/2075-1893-2025-42-05
УДК 910.1+528.9](091)(477):929Боплан

Мирослав Жуковський*

кандидат історичних наук, заступник директора;
e-mail: deliver8mail@gmail.com

Віліна Пересадько**

доктор географічних наук, професор кафедри фізичної географії та картографії;
e-mail: vilinaperesadko@karazin.ua; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2439-2788>

Сергій Сонько***

доктор географічних наук, професор, професор кафедри екології та безпеки життєдіяльності;
e-mail: sp.sonko@gmail.com; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7080-9564>

*Комунальний заклад «Нікопольський краєзнавчий музей», вул. Електрометалургів, 46-А, м. Нікополь, 53200, Україна

**Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

***Уманський національний університет, Інститутська вулиця, 1, м. Умань, 20300, Україна

425 річниця від часу народження Гійома Ле Вассера де Боплана та його роль у становленні української географії і картографії

Метою цієї статті є дослідження наукової географо-картографічної спадщини Г.Л. де Боплана для усвідомлення ролі його робіт у формуванні підвалин вітчизняної географії і картографії.

Основний матеріал. Основна заслуга Г.Л. де Боплана перед Україною та її народом у той час і його майбутньому полягає у створенні унікальних карт України – Генеральної, Спеціальної та інших кількох десятків на основі власних спостережень і зйомок. На них вказані як основна гідрологічна мережа українських земель, так і сотні об'єктів – річок, міст і містечок, сіл і фортець, островів, Дніпровських порогів тощо. «Опис України, кількох провінцій королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн» Г.Л. де Боплана став одним із найважливіших історичних джерел козацького минулого України. Карта Г.Л. де Боплана «Частина ріки Борисфену...» або «2.Запорозжя» має велике історичне значення, оскільки показує місцевість, де були п'ять найвідоміших із семи Запорозьких Січей – Томаківська (1568-1593 рр.), Базавлуцька (1593-1638 р.), Микитинська Січ (1639-1652 рр.), яка стала місцем початку Української Козацької Держави (1648-1755 рр.) і у майбутньому були Чортомлицька (1652-1709 рр., 1728-1730 рр.) та Нова Січ (1734-1775 рр.).

Висновки. Карта Г.Л. де Боплана «Частина ріки Борисфену...», відома ще як «2.Запоріжжя» має непересічне значення для картографічного джерелознавства українського географії. Порівнюючи цю карту із картами, створеними пізніше, приходять усвідомлення її фундаментальної ролі у вирішенні сьогоденної проблеми знищення Каховського водосховища та відновлення старого річища Дніпра та Великого Лугу. Крім того картографічна спадщина Г.Л. де Боплана має велике значення у сучасному містобудуванні та районній планівці.

Ключові слова: картографічні твори, Г.Л. де Боплан, картографічна спадщина.

Як цитувати: Жуковський М., Пересадько В., Сонько С. 425 річниця від часу народження Гійома Ле Вассера де Боплана та його роль у становленні української географії і картографії. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2025. Вип. 42. С. 45-52. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2025-42-05>

In cites: Zhukovsky, M., Peresadko, V., Sonko, S. (2025). 425th anniversary of the birth of Guillaume Le Vasser de Beauplan and his role in the formation of ukrainian geography and cartography. *The problems of continuous geographical education and cartography*, (42), 45-52. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2025-42-05> (in Ukrainian)

Вступ. У 2025 році науковці та громадськість України відзначають ювілейну пам'ятну дату – 425-річчя від часу народження Гійома Ле Вассера де Боплана (1600-1675 рр.), внесок якого у розвиток вітчизняної географії і картографії важко переоцінити. Як свідчить сучасний досвід, саме завдяки картам Боплана сьогодні можливі ландшафтознавчі, гідрологічні та геоморфологічні дослідження відновлюваного після знищення Каховського водосховища Великого Лугу.

Він народився в 1600 р., імовірно, у м. Д'єпп у Нормандії (Північна Франція) у дворянській протестантській родині. Уже в 1616 р. Г. Л. де Боплан розпочав службу у військах французького маршала Кончіно-Кончіні, під час якої йому було присвоєно звання лейтенанта. У 1620 р. Боплан працював військовим інженером у м. Д'єпп, де керував будівництвом укріплень та інших споруд. [11, с. 15-16]

Унаслідок релігійних війн у Франції, він змушений був залишити батьківщину і завербуватися в армію короля Речі Посполитої Сигізмунда III. Свою службу Г.Л. де Боплан розпочав в українських воєводствах польського королівства у складі військ артилерії під командуванням великого коронного гетьмана Станіслава Конєцьпольського. Як військовий інженер-архітектор, Г.Л. де Боплан займався будівництвом нових фортець, замків, укріплень, а також реконструкцією існуючих; брав участь у заснуванні нових міських та сільських поселень. Він був учасником російсько-польської війни 1632-х-1634-х рр., та підготовки до війни із Швецією в 1637-х-1638-х рр. У 1635 р. на виконання рішення польського Сейму Г.Л. де Боплан очолив будівництво фортеці Кодак. Згодом запорожці розгромили цю фортецю і знищили її залогу. Тому в 1639 р. Боплан отримав завдання відновити і зміцнити укріплення Кодака, а також здійснити військово-топографічну експедицію на Запорозжя вздовж дніпровських порогів до острова Хортиця. [11, с. 15-16; 18, с. 50]

Упродовж своєї служби Г.Л. де Боплан постійно вивчав і укладав карти різних частин території України, у першу чергу тих, на яких перебував. Також він збирав дані про ті місцевості, які йому не довелося відвідати. Боплан уклав «Українську географічну карту» (1639 р.), план Кодаської фортеці тощо [4, с.115; 18, с. 45].

Вихідні передумови. Г.Л. де Боплан у 1639 р. отримав чин капітана королівської артилерії, а в 1645 р. - королівські привілеї на публікацію своїх картографічних праць. Однак у березні 1647 р. новий великий коронний гетьман в українських воєводствах Микола Потоцький відправив його у відставку, незважаючи на його великі заслуги перед Річчю Посполитою [11, с. 16, 37].

Г.Л. де Боплан виїжджає до м. Гданськ, де опрацьовує свої записи та карти для їх видання королівським гравером В. Гондіусом, який видав у 1648 р.

«Генеральну карту України», на якій було позначено 1293 об'єкти у тому числі 993 назви населених пунктів і городищ та 160 назв річок [18, с. 47], у 1650 р. – «Спеціальний і докладний план України», на якій було зображено велику кількість населених пунктів, річок, лісів, гір, шляхів тощо – всього 2852 назви [11, с. 22-23].

Імовірно, що під час перебування у Гданську Г.Л. де Боплан і В. Гондіус домовилися про підготовку серії карт до задуманої французом книги про Україну, та імовірно він вже опрацьовував її текст.

У 1651 р. Боплан, уже перебуваючи у Франції, підготував і видав у Руанській королівській друкарні Жака Кайуе «Опис земель Королівства Польського від кордонів Московії до границь Трансильванії». Його книгу було сприйнято вельми прихильно, хоча назви України ще не було, але у наступних прижиттєвих виданнях 1660, 1661, та 1673 років вона присутня.

«Опис України, кількох провінцій королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн» Боплана став одним із найважливіших історичних джерел козацького минулого України [1; 6, с. 46-47; 7, с. 95-102]. Проте внаслідок смерті В. Гондіуса в 1652 р. підготовлені ним карти для вищезгаданої праці так і не дійшли до Боплана. Але вони не зникли у півтім історії і пожежах війн у Європі XVII-XX ст., незважаючи на те, що життєвий шлях Г.Л. де Боплана завершився в середині 70-х рр. XVII ст.

Основна заслуга Г.Л. де Боплана перед Україною та її народом у той час і його майбутньому полягає у створенні унікальних карт України – Генеральної, Спеціальної та інших кількох десятків на основі власних спостережень і зйомок. На них вказані як основна гідрологічна мережа українських земель, так і сотні об'єктів – річок, міст і містечок, сіл і фортець, островів, Дніпровських порогів тощо.

Метою статті є дослідження наукової географо-картографічної спадщини Г.Л. де Боплана для усвідомлення ролі його робіт у формуванні підвалин вітчизняної географії і картографії.

Виклад основного матеріалу. Упродовж другої половини XVII-XVIII ст. карти Г.Л. де Боплана широко використовувалися у європейській картографії для відображення українських земель. Його карти довгий час були найавторитетнішими в Європі щодо відображення території українських земель. І завдяки йому назва «УКРАЇНА» утвердилася в країнах європейської цивілізації у той час.

Здобутки Г.Л. де Боплана у європейській і зокрема українській картографії стали об'єктом нових досліджень з кінця XVIII ст. і до початку XXI ст. Особливо треба відзначити унікальні наукові праці джерелознавчого та історіографічного напрямку вчених України Марії Вавричин та Ярослава Дашкевича [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10] тощо.

Рис.1. Г.Л. де Боплан. Генеральна карта України. Нижня і середня течія Дніпра, 1648 р. (Фрагмент) /

Fig. 1. G.L. de Beauplan. General map of Ukraine. Lower and middle reaches of the Dnieper, 1648 (Fragment)

Рис.2. Г.Л. де Боплан. Загальна карта України. 1652 р. Фонди Гданської бібліотеки Польської академії наук /
Fig. 2. G.L. de Beauplan. General map of Ukraine. 1652. Collections of the Gdańsk Library of the Polish Academy of Sciences

Своєрідним підсумком розвитку як міжнародної, так і української Бопланіани стала міжнародна наукова конференція «Картографія та історія України з нагоди 400-річчя від дня народження Г.Л. де Боплана» у Львові 20-21 листопада 2000 р. та окреме видання «Спеціальної карти України» 1650 р. Г.Л. де Боплана [14; 19]. З огляду на них в російській історичній науці за підтримки впливових політичних діячів росії почав формуватись напрям дослідження історико-географічної спадщини Г.Л. де Боплана для обґрунтування тези про тотожність українського та російського народу [12, с. 16; 15; 16; 17]. В цілому на сьогодні Бопланіана нараховує понад три сотні наукових праць створених за три с половиною століття [4, с. 294-318]. На підставі цього величезного наукового потенціалу перспективним є напрям регіоналістичної Бопланіани у тому числі про Запорозжя, де виникли та існували козацькі Січі українського народу XVI-XVIII ст. [12, с.16].

У 1952 р. польський історик С. Гербст виявив у Гданській науковій бібліотеці Польської Академії наук 11 унікальних карт Г.Л. де Боплана формату 19x14 см, гравійованих В. Гондіусом у 1652 р. [4, с. 114-122].

Серед виявлених С.Гербстом карт Г.Л. де Боплана, призначених для його «Опису України», є одна, яка має назву «*Borysthenis Fluvii Pars ultraliminaris vulgo Zaporozze (unde Cosacci Zaporohscy dicuntur) ab Insula Chortysa usq ad Pontum Euxinum*» (Частина ріки Борисфена за порогами, що в народі називається Запорозжям (звідси й назва запорозькі козаки) і від острова Хортиця аж до Евксинського моря). (рис.1).

«Declaratio» (пояснення або роз'яснення) має вказівки про автора і гравера: «*G. Le Vassuer de Beauplan S.P.M.s Architect. Militr.et Capitan delitneavit. G.Hondius S.P.M.s, Chaliographus sculptt. cum privii. Gedani Ano CI)I)CLII*» (Г. Ле Вассер де Боплан його королівської величності військовий архітектор і капітан. Накреслив Г. Гондіус його королівської величності привілейований гравер. Гданськ Року Божого 1652) [4, с.114-122]. (рис.2).

Зміст вищезгаданої карти майже повністю відповідає тій частині «Опису України», де Боплан розповідає про Кічкас, Хортицю, Великий острів, Тавань, Томаківку, Чортомлик, Військову Скарбницю, Великі води, Носаківку, Козацький острів, Бургунку тощо [1, с. 42-48].

Вищезгадана карта «Частина ріки Борисфену...» Г.Л. де Боплана північної орієнтації, має розміри 14x19 см, знаходиться в подвійній рамці, нижче якої є рукопис «2. Zaporozze» (Запорозжя). Внутрішня рамка поділена на градуси (по 10) і хвилини (по 16'). У рамці позначені сторони світу – «Septemrio» («Північ»), «Oriens» («Схід»), «Meridies» («Південь»), «Occidens» («Захід»). Повна назва карти в картуші, праворуч від якої герб з короною і хрестом догори, а на щиті зображення одноголового орла (зображення затемнене і деталі проявляються нечітко).

У правому нижньому куті показана шкала лінійних масштабів (польські, германські та італійські милі) [12, с.22].

У лівому верхньому куті подано умовні позначки та їх пояснення: острів між річками Базавлук і Чортомлик, де перебували запорозькі козаки, місця їх засідок проти татар, розташування турецької варти і татарських переправ, джерела води, давні руїни тощо [12, с.22-23].

Центральним місцем на карті є зображення нижньої течії Дніпра, його плавнів, приток та гирла в Чорне море [12, с.12-23].

По правому березі Дніпра зверху до гирла - 24 назви місцевості, річок та урочищ (у т.ч. Микитин Ріг, де була місто-фортеця Січ, у якій у 1648 р. був обраний великою козацькою радою Гетьманом України Богдан Хмельницький - територія сучасного м. Нікополя, про який було вперше згадано в європейській картографії), по лівому березі Дніпра - 17 назв природних об'єктів. Чітко показана пунктирними лініями дорога з Перекопу, яка має п'ять розгалужень, що ведуть до переправ через Дніпро, позначені місця, де діяли запорозькі проти татар у Північний Таврії [12, с.23-24].

Карта Г.Л. де Боплана «Частина ріки Борисфену...» або «2.Запорозжя» має велике історичне значення, оскільки показує місцевість, де були п'ять найвідоміших із семи Запорозьких Січей – Томаківська (1568-1593 рр.), Базавлуцька (1593-1638 р.), Микитинська Січ (1639-1652 рр.), яка стала місцем початку Української Козацької Держави (1648-1755 рр.) і у майбутньому були Чортомлицька (1652-1709 рр., 1728-1730 рр.) та Нова Січ (1734-1775 рр.). Порівняно із картами створеними ним раніше та картами інших авторів вона більш інформативна. Цей творчий доробок Боплана органічно входить до єдиного комплексу карт, створених ним у 30-х-50-х рр. XVII ст. [12, с. 24].

З огляду на надзвичайну цінність карти Г.Л. де Боплана «Частина ріки Борисфену...» або «2.Запорозжя» наукова частина Нікопольського державного краєзнавчого музею звернулася з проханням до Генерального консула Польщі в Україні п. Ярослава Ксьонжика надати її сканокопію. На звернення польського дипломата Гданська наукова бібліотека Польської Академії наук люб'язно погодилась виконати його прохання [12, с.39].

18 травня 2006 р. Генеральний консул Польщі в Україні Ярослав Ксьонжик на урочистому зібранні фестивалю польської культури в м. Нікополі урочисто передав три сканокопії карт Г.Л. де Боплана, у т.ч. «2.Запорозжя», заступнику директора музею Мирославу Жуковському з метою їх поглибленого вивчення і експонування в Нікопольському краєзнавчому музеї, а також на знак добрих відносин між українським і польським народами на початку XXI ст. [12, с.39]. Виконавчий комітет Нікопольської міської ради ухвалив рішення №632 від 13 жовт-

ня 2010 р. про встановлення на центральній алеї парку Перемоги пам'ятного знаку із зображенням фрагменту карти Г.Л. де Боплана «2.Запорозжя». Однак ця подія не відбулася [12, с.40].

Виконавчий комітет Нікопольської міської ради ухвалив 08 жовтня 2014 р. рішення №780 «Про надання дозволу на встановлення пам'ятного знаку із зображенням фрагменту карти Г.Л. де Боплана, присвяченого 375-річчю заснування м. Нікополя, яке йде від будівництва фортеці Січ в урочищі Микитин Pir» [12, с.40].

06 грудня 2014 р. біля будівлі Нікопольської міської ради відбулося урочисте відкриття пам'ятного знаку. Він являє собою вертикальну гранітну плиту овальної форми з нерівними краями, встановлену на гранітній опорі прямокутної форми, що закріплена на великому природному гранітному валуні серед зеленої галявини [12, с.40-42].

На шліфованій гранітній поверхні плити викарбуване зображення верхньої частини карти Г.Л. де Боплана «2.Запорозжя» з її повною назвою та даними про її автора – Г.Л. де Боплана, тексти про встановлення пам'ятного знаку на честь 375-річчя заснування м.Нікополя, що веде своє літочислення від міста-фортеці Січ, збудованої козаками Війська Запорозького в урочищі Микитин Pir у 1639 р. та «Miastu Nikopol w darze od Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie i Nikopolskiej Organizacji Społecznej «Towarzystwo Kultury Polskiej im. M. Konopnickiej»

Пам'ятний знак, що не має аналогів в Україні, і його відкриття - непересічна подія на початку XXI століття у справі зміцнення українсько-польських відносин у сфері культури в м. Нікополі й увічнення пам'яті уродженця Франції Г.Л. де Боплана, який у середині XVII ст. надав можливість європейському суспільству ознайомитися з Україною козацької доби. Але вищеназваний пам'ятний знак як ознака історичного місця пам'ятко-охоронного статусу не має.

Отже, дослідження картографічних документів ранньомодерного часу, коли почала поширюватися зйомка місцевості інструментальним методом на прикладі мапи Г.Л. де Боплана «2.Запорозжя» можна прийти до таких висновків, а саме:

Висновки.

1. Карта Г.Л. де Боплана «Частина річки Борисфену...», відома ще як «2.Запоріжжя» має непересічне значення для картографічного джерелознавства українського географії. Порівнюючи цю карту із картами, створеними пізніше, приходиться усвідомлення її фундаментальної ролі у вирішенні

сьогоденної проблеми знищення Каховського водосховища та відновлення старого річища Дніпра та Великого Лугу.

2. Картографічна спадщина Г.Л. де Боплана має велике значення у сучасному містобудуванні та районній планівці. Кабінетом Міністрів України ухвалена Постанова №878 від 26 липня 2001 р. «Про затвердження Списку історичних населених місць України», до якої внесено міста і селища міського типу, у т.ч. м.Нікополь Дніпропетровської області [20]. На кожне історичне населене місце згідно з чинним законодавством повинен бути розроблений історико-архітектурний опорний план, який є невід'ємною складовою частиною генерального плану адміністративно-територіальної одиниці, внесеного до вищезначеного Урядового Списку.

3. Практика показує, що у складанні історико-архітектурного опорного плану провідну роль мають представники архітектури, у другому за ними ряду знаходяться історики, археологи, пам'яткоохоронці, прикладом чого є відповідний план м.Нікополя [13]. У дослідженнях масштабних антропогенних перетворень територій історичних населених місць за останні 150 років представники географічних наук, які закумулювали багатосотрічний досвід і здобутки не одного покоління своїх колег-попередників належного місця не мають.

4. Згідно чинного законодавства України містобудівна документація у тому числі історико-архітектурні опорні плани повинні корегуватися через кожні 10-15 років. Отже, є всі підстави розглянути питання про створення міжвідомчих дослідницьких груп науковців за відповідними напрямками щодо підготовки національної історико-археологічної, архітектурної та географічної енциклопедії «Списку історичних населених місць України» (міста і селища міського типу) на основі синтезу історико-архітектурних опорних планів та природничо-лашавтознавчих досліджень.

Оскільки в умовах ведення російською федерацією війни проти України з 2014 року гібридними методами, а з 24 лютого 2024 року шляхом прямої широкомасштабної агресії проблеми захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і національної ідентичності українського народу з його тисячолітньою історією вимагають на підставі Указу Президента України №423 від 24 серпня 2021 року «Про День Української Державності» [21] та інших нормативно-правових актів вищого рівня використовувати результати фундаментальних досліджень всіх наукових напрямів для загальної справи захисту і перемоги України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боплан Г.Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн. Київ: Наук.думка; Кембрідж (Мас.): Укр.наук.ін-т, 1990. 256 с.: іл. – (Україна в між нар. зв'язках: хроніки, мемуари, щоденники). Рез. фр. та англ. мовами.

2. Вавричин М. Гійом Ле Вассер де Боплан – картограф України. *Історичне картознавство України*. Зб.наук.праць. Редкол.: Дашкевич Я., Сохань П., Шаблій О. та ін. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 2004. С. 118-133.
3. Вавричин М. До історії створення Г. Бопланом карт України. *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підпр. «Мета», 1998. С. 88-113.
4. Вавричин М. Маловідомі карти Г. Боплана. *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підприємство «Мета», 1998. С. 114-122.
5. Дашкевич Я. Бібліографічна Бопланіана. *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підпр. «Мета», 1998. С. 294-318.
6. Дашкевич Я. Боплан в українській та російській історіографії (до 1990 р.). *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підпр. «Мета», 1998. С. 46-77.
7. Дашкевич Я. Боплан у дослідженнях 1991-2000 рр.: підсумки і завдання. *Історичне картознавство України*. Зб.наук.праць. Редкол.: Дашкевич Я., Сохань П., Шаблій О. та ін. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 2004. С. 95-102.
8. Дашкевич Я. Великий кордон України за картами Боплана (політичні та конфесійні відносини). *Історичне картознавство України*. Зб.наук.праць. Редкол.: Дашкевич Я., Сохань П., Шаблій О. та ін. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 2004. С. 103-117.
9. Дашкевич Я. Гійом Ле Вассер де Боплан. Перспективи досліджень. *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підпр. «Мета», 1998. С. 7-14.
10. Дашкевич Я.Р. Українська Бопланіана. У Боплан Г.Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн. Київ: Наук. думка; Кембрідж (мас): Укр.наук.ін-т, 1990. 256 с.: іл. – (Україна в між нар. зв'язках: хроніки, мемуари, щоденники). С. 209-232.
11. Ессар Д.Ф., Перналь А.Б. Гійом Левасер де Боплан – військовий інженер, картограф, автор. *Боплан і Україна*. Зб.наук.праць. Редкол.: Вавричин М., Голько О., Дашкевич Я. та ін. Брандонський університет (Манітоба, Канада); Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів: Наук.вид. підпр. «Мета», 1998. С.15-45.
12. Жуковський М.П. Карта Г.Л. де Боплана «2.Запорожжя»: наукове видання. Київ: Педагогічна думка, 2020. 96 с.: іл.
13. Історико-архітектурний опорний план, межі і режими використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів м. Нікополь Дніпропетровської області / О. В. Харлан (наук. керівник) та ін.. Київ: НДІ пам'яток охорон. дослідж. М-ва культури України, 2012. 101 с. URL: http://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua/otdel_arh/istorplan.rar (дата звернення: 26.05.2025)
14. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Картографія та історія України», присвяченої 400-річчю від дня народження Гійома Левасера де Боплана 20-21 листопада 2000 р. *Історичне картознавство України*. Зб.наук.праць. Редкол.: Дашкевич Я., Сохань П., Шаблій О. та ін. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 2004. С. 503-516.
15. Олейников А.А. Атлас карт Украины XVII ст. французского инженера Гийома Левассера-де-Боплана. Київ: Радуга, 2006. 22 с.
16. Олейников А.А. Картографическое наследие Гийома Левассера-де-Боплана об Украине. Київ: Радуга, 2006. 120 с. іл.
17. Олейников А.А. Карты Украины XVII ст. французского инженера Гийома Левассера-де-Боплана. Київ: Радуга, 2004. 24 с.
18. Сосса Р.І. Історія картографування території України: Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. Київ: Наук. думка, 2000. 248 с.
19. Спеціальна карта України Гійома Левасера де Боплана 1650 р. Мірило [1:450 000] / Голова ред.кол. Дашкевич Я.Р., упоряд. Вавричин М., Голько О. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Львівське відділення. Львів – Київ, 2000. 15 с. + 8 іл.
20. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лип. 2001 р. № 878 // Верховна Рада України : офіц. вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.05.2025).
21. Указ Президента України «Про День Української Державності» №423 від 24 серпня 2021 року. Верховна Рада України : офіц. вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423/2021#Text> (дата звернення: 26.05.2025).

Стаття надійшла до редакції 01.06.2025

Стаття рекомендована до друку 08.07.2025

Zhukovsky Myroslav – Candidate of Historical Sciences, Deputy Director of the Nikopol State Museum of Local Lore, Ukraine; e-mail: deliver8mail@gmail.com

Peresadko Vilina – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Geology, Geography, Recreation and Tourism of the V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine; e-mail: vilinaperesadko@gmail.com; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2439-2788>

Sonko Sergiy – Doctor of Geographical Sciences, Professor, Professor of the Department of Ecology and Life Safety of the Uman National University, Ukraine; e-mail: sp.sonko@gmail.com; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7080-9564>

425TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF GUILLAUME LE VASSER DE BEAUPLAN AND HIS ROLE IN THE FORMATION OF UKRAINIAN GEOGRAPHY AND CARTOGRAPHY

The purpose of this article is to study the scientific geographical and cartographic heritage of G.L. de Beauplan in order to understand the role of his works in forming the foundations of national geography and cartography.

Main material. The main merit of G.L. de Beauplan to Ukraine and its people at that time and its future lies in the creation of unique maps of Ukraine - General, Special and several dozen others based on his own observations and surveys. They indicate both the main hydrological network of Ukrainian lands and hundreds of objects - rivers, cities and towns, villages and fortresses, islands, Dnieper rapids, etc. «Description of Ukraine, several provinces of the Kingdom of Poland, stretching from the borders of Muscovy to the borders of Transylvania, together with their customs, way of life and warfare» by G.L. de Beauplan became one of the most important historical sources of the Cossack past of Ukraine. The map of G.L. de Boplane "Part of the Boryspen River..." or "2. Zaporizhia" has great historical significance, as it shows the area where the five most famous of the seven Zaporizhia Sichs were located – Tomakivska (1568-1593), Bazavlukska (1593-1638), Mykitynska Sich (1639-1652), which became the place of the beginning of the Ukrainian Cossack State (1648-1755) and in the future there were Chortomlytska (1652-1709, 1728-1730) and Novaya Sich (1734-1775).

Conclusions. The map of G.L. de Boplane "Part of the Boryspen River...", also known as "2. Zaporizhia" has extraordinary significance for cartographic source studies of Ukrainian geography. Comparing this map with maps created later, one comes to realize its fundamental role in solving the current problem of the destruction of the Kakhovka reservoir and the restoration of the old Dnieper riverbed and the Great Lug. In addition, the cartographic heritage of G.L. de Beauplan is of great importance in modern urban planning and district planning.

Keywords: cartographic works, G.L. de Beauplan, cartographic heritage.

REFERENCES:

1. Boplan, G.L. de. (1990). Description of Ukraine, several provinces of the Kingdom of Poland, stretching from the borders of Muscovy to the borders of Transylvania, together with their customs, way of life and warfare. Kyiv: Nauk.dumka; Cambridge (Mass.): Ukr.nauk.in-t. 256 p.: ill. (Ukraine in inter-national relations: chronicles, memoirs, diaries). [in French and English].
2. Vavrychyn, M. (2004). Guillaume Le Vasser de Boplan – cartographer of Ukraine. *Historical cartography of Ukraine*. Eds.: Dashkevych, Ya., Sokhan, P., Shablii, O. et al. Collection of scientific works. Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M. S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv - Kyiv - New York: Publishing House M.P. Kots. 118-133. [in Ukrainian].
3. Vavrychyn, M. (1998). To the history of the creation of maps of Ukraine by G. Boplan. *Boplan and Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: M. Vavrychyn, M., Golko, O., Dashkevych, Ya. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific publishing house "Meta". 88-113. [in Ukrainian].
4. Vavrychyn, M. (1998). Little-known maps of G. Boplan. *Boplan and Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: Vavrychyn, M., Golko, O., Dashkevych, Ya. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. M.S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific Publishing Company "Meta". 114-122. [in Ukrainian].
5. Dashkevych, Ya. (1998). Bibliographic Boplaniana. *Boplan and Ukraine*. Collection of Scientific Works. Eds.: Vavrychyn, M., Golko, O., Dashkevych, Ya. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies named after M. S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific Publishing Company "Meta". 294-318. [in Ukrainian].
6. Dashkevych, Ya. (1998). Boplan in Ukrainian and Russian Historiography (before 1990). *Boplan and Ukraine*. Collection of Scientific Works. Eds.: Vavrychyn, M., Golko, O., Dashkevych, Ya. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific Publishing House "Meta". 46-77. [in Ukrainian].
7. Dashkevych, Ya. (2004). Boplan in research 1991-2000: results and tasks. *Historical Cartography of Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: Dashkevych Ya., Sokhan P., Shablii O. et al. M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine – Lviv Branch. Lviv – Kyiv – New York: Publishing House M.P. Kots. 95-102. [in Ukrainian].
8. Dashkevych, Ya. (2004). The Great Border of Ukraine according to Boplan's Maps (Political and Confessional Relations). *Historical Cartography of Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: Dashkevych Ya., Sokhan P., Shablii O. et al. Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv – Kyiv – New York: Publishing House M.P. Kots. 103-117. [in Ukrainian].
9. Dashkevych, Ya. (1998). Guillaume Le Vasser de Beauplan. Prospects for research. *Beauplan and Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: Vavrychyn M., Golko O., Dashkevych Ya. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskiy NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific publishing house "Meta". 7-14. [in Ukrainian].

10. Dashkevych, Ya. R. (1990). Ukrainian Boplaniana // Boplan G.L. de. Description of Ukraine, several provinces of the Kingdom of Poland, stretching from the borders of Muscovy to the borders of Transylvania, together with their customs, way of life and warfare. Kyiv: Nauk.dumka; Cambridge (mass): Ukr.nauk.in-t (Ukraine in international relations: chronicles, memoirs, diaries). 209-232. [in Ukrainian].
11. Essar, D. F., Pernal, A. B. (1998). Guillaume Levasseur de Boplan – military engineer, cartographer, author. *Boplan and Ukraine*. Collection of scientific works. Eds.: Vavrychyn, M., Golko, O., Dashkevych, Y. et al. Brandon University (Manitoba, Canada); Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies named after M.S. Hrushevsky NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv: Scientific Publishing House "Meta". 15-45 [in Ukrainian].
12. Zhukovsky, M. P. (2020). Map of G.L. de Beauplan "2. Zaporozhye": scientific edition. Kyiv: Pedagogical Thought [in Ukrainian].
13. Kharlan, O. V. (2012). Historical and architectural reference plan, boundaries and modes of use of monument protection zones and historical areas of the city of Nikopol, Dnipropetrovsk region. In O. V. Kharlan (Ed.). Kyiv: Research Institute of Monument Protection. Research. Ministry of Culture of Ukraine. https://www.nikopol-mrada.dp.gov.ua/otdel_arh/istorplan.rar [in Ukrainian].
14. Dashkevych, Ya., Sokhan, P., Shablii, O. et al. (2004). Materials of the International Scientific Conference "Cartography and History of Ukraine", dedicated to the 400th anniversary of the birth of Guillaume Levasseur de Beauplan, November 20-21, 2000. *Historical Cartography of Ukraine*. Collection of Scientific Works. Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskyi of the NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv – Kyiv – New York: Publishing House M.P. Kots. 503-516 [in Ukrainian].
15. Oleinikov, A. A. (2006). Atlas of Maps of Ukraine of the 17th Century by the French Engineer Guillaume Levasseur-de-Beauplan. Kyiv: Raduga [in Ukrainian].
16. Oleinikov, A. A. (2006). Cartographic heritage of Guillaume Levasseur-de-Boplan about Ukraine. Kyiv: Raduga [in Ukrainian].
17. Oleinikov, A. A. (2004). Maps of Ukraine of the 17th century by the French engineer Guillaume Levasseur-de-Boplan. Kyiv: Raduga [in Ukrainian].
18. Sossa, R.I. (2000). History of mapping the territory of Ukraine: From ancient times to 1920. Short essay. Kyiv: Nauk.dumka [in Ukrainian].
19. Dashkevych, Ya.R. (Ed.). (2000). Special map of Ukraine by Guillaume Levasseur de Beauplan 1650 Mirilo [1:450,000] (Ya.R. Dashkevych, Editor-in-chief, M. Vavrychyn, O. Golko, Comp.) Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S. Hrushevskyi NAS of Ukraine – Lviv Branch. Lviv – Kyiv [in Ukrainian].
20. On approval of the List of Historical Settlements of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 26, 2001 No. 878 // Verkhovna Rada of Ukraine: official web portal. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text> (date of access: 26.05.2025) [in Ukrainian].
21. Decree of the President of Ukraine "On the Day of Ukrainian Statehood" No. 423 dated August 24, 2021. Verkhovna Rada of Ukraine: official web portal. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423/2021#Text> (date of access: 26.05.2025) [in Ukrainian].

The article was received by the editors 01.06.2025

The article is recommended for printing 08.07.2025